

ในขณะที่ เศรษฐกิจของสังคมกำลังวิกฤตหนัก

เราควรเริ่มต้นแก้ไขที่ไหนก่อน

..... ระเบียบ **ระเบียบ**

"ในช่วงที่ผ่านมา เรามักหยิบยกเอาประเด็น"สังคมวิกฤต"มากล่าวถึงเป็นครั้งคราว" กับอีกด้านหนึ่งก็สังเกตเห็นชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นลำดับว่า กลุ่มบุคคลที่สร้างกระแสเพื่อมุ่งแย้งซึ่งกันขึ้นไปสู่ด้านบนซึ่งบนพื้นฐานธรรมชาติต่างผลัดกันเข้าผลัดกันออกเป็นธรรมจักร โดยที่ทั้งสองฝ่ายเชื่อว่าตนสามารถแก้ไขปัญหาได้ดีกว่า แต่ก็แก้ไขอะไรไม่ได้จริงจัง นอกจากบางครั้งมีบางสิ่งทำทำเสมือนจะดีขึ้นมานิดหน่อย หากคนกลุ่มไหนครองอำนาจอยู่ในช่วงนั้น ก็มักนำมาอ้างว่าเป็นผลงานของตนและพรรคพวก

ดังเช่นความจริงจากธรรมชาติของพื้นผิวน้ำในทะเลซึ่งย่อมต้องมีคลื่นฉนใด และคลื่นลูกเล็กลูกใหญ่ก็ถือเป็นเรื่องของธรรมชาติเช่นกัน แต่ในที่สุดมนุษย์คนไหนกลุ่มไหน หรือแม้แต่สังคมไทยซึ่งยังมองจากใจที่คับแคบ ย่อมยึดเอาภาพนั้นมาหลงใหลต่อไปอีก แต่แล้วในที่สุดความจริงก็ฟ้องตัวเองออกมาปรากฏเมื่อเวลาล่วงเลยมาสักหน่อย แม้บางคนอาจยังคงสงสัยเนื่องจากเวลายังไม่นานพอสำหรับคนเหล่านั้นซึ่งน่าจะช่วยให้คนพิศุจน์ความจริงได้ชัด

มาถึงช่วงนี้หลายคนอาจรู้สึกจากธรรมชาติในตัวเองชัดเจนยิ่งขึ้นว่า"ภาวะเศรษฐกิจกำลังทรุดหนัก" บ้างก็มองเห็นได้ว่าน่าจะเป็นเพียงช่วงสั้น ๆ แต่มีบางคนมองว่า"น่าจะมีความโน้มหนักยิ่งขึ้นไปอีก" ซึ่งเราคงต้องจับตามองกันต่อไป แต่บุคคลผู้มีความลึกซึ้งคงไม่เน้นการมองที่ภาวะเศรษฐกิจ หากสนใจมองที่ความคิดคน เพื่อหวังเรียนรู้สังขรณ์ซึ่งแฝงเป็นเงื่อนไขอยู่ในรากฐานของแต่ละคน

บนพื้นฐานสังคมซึ่งตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ กลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ที่ขึ้นไปครองอำนาจมักยังมีทัศนคติอันสูงส่ง จึงไม่กล้าที่จะแสดงออกในลักษณะซึ่งกล่าวกันว่า"พูดอย่างตรงไปตรงมา"หรือ"กล้ารับความจริง"ให้ผู้อื่นรู้สึกภาคภูมิใจแทนตนได้อย่างจริงใจ จึงทำให้สังคมยิ่งไปไม่ถึงจุดเริ่มต้นปรับตัวเองที่หวังได้ว่า น่าจะหวนกลับมาสู่วิถีที่ทางหนึ่งซึ่งมีกระแสที่มุ่งแก้ไขปัญหาย่างถึงรากฐานจริงให้เห็นได้ชัดเจน แม้เพียงวิวัฒนาการ

หากกลับพบว่าแม้ทิศทางเดิมในการหมุนวนของวงจรเท่าที่สังเกตเห็นเป็นธรรมจักรมาแล้วช่วงแล้วช่วงเล่าต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานานก็ยังคงอยู่บนรากฐานเก่า ทำให้สะท้อนภาพจากมุมมองต่าง ๆ ซึ่งยังคงมีการปฏิเสธความจริงที่มีเหตุแฝงอยู่ในรากฐานของแต่ละคน หากมุ่งไปเน้นอยู่กับของปลอมหรือสิ่งซึ่งตนประดิษฐ์ขึ้นมาหลอกลวงคนอื่น หากอีกด้านหนึ่งรู้เท่าทันย่อมพบได้แทบทุกกรณีความ จนกระทั่งแทบจะกลายเป็นธรรมเนียมหรือถือเป็นความถูกต้องในการปฏิบัติไปแล้ว โดยเฉพาะการแสดงออกจากการบริหารและการจัดการ ประกอบกับการที่รากฐานคนส่วนใหญ่ในสังคมตกอยู่ในสภาพยี่ดัดรูปแบบของการจัดการทำให้ไม่อาจลงถึงธรรมชาติซึ่งมีรากฐานอิสระ จึงทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ อย่างราบรื่น

การไม่ยอมรับความจริงจากรากฐานตนเองก็ การจกฉวยโอกาสหาคะแนนนิยมใส่ตัวก็ดี เกิดจาก"ความเห็นแก่ตัว" ทำให้มองปัญหาต่าง ๆ เน้นสู่ทิศทางออกจากตัวเองเป็นนิสัย ดังจะอ่านได้จากคำโต้แย้งกันและกันรุนแรงอย่างรู้สึกได้ชัด ไม่ว่าจะเหตุดังกล่าว จะเกิดขึ้นกับคนกลุ่มไหนหรือแม้ภายในแต่ละชั่ว ซึ่งภาพของการยืนกันอยู่คนละด้านย่อมช่วยให้อ่านได้ว่าตกอยู่ในสภาพดังกล่าวด้วยกันทั้งสองฝ่าย หากปรับรากฐานของแต่ละคนให้เป็นกลางได้จริง ย่อมเกิดความสงบและลงมือทำงานโดยนึกถึงความสำคัญของคนส่วนใหญ่ซึ่งชีวิตอยู่ในระดับพื้นดินอย่างผู้รู้คุณค่าของตัวเองและเพื่อนมนุษย์ร่วมเป็นหนึ่งในเดียวกัน

"เศรษฐกิจเป็นกระบวนการซึ่งอยู่ในด้านของการนำใช้ประโยชน์" จึงน่าจะถือได้ว่าเป็น"ส่วนที่อยู่ปลายเหตุ" หรืออีกนัยหนึ่งอาจอธิบายว่า"เศรษฐกิจคือผลพวงจากการปฏิบัติโดยคนทั้งหลายซึ่งดำรงชีวิตร่วมกัน" และเศรษฐกิจที่ควรจะมีผลเป็นไปในทางที่สร้างประโยชน์ ควรเกิดจากการทำงานร่วมกันและมีกระแสที่สานความรู้อีกภายในรากฐานจิตใจถึงซึ่งกันและกันเป็นธรรมชาติ หรืออีกนัยหนึ่งคือ "มีสามัคคีธรรมซึ่งเกิดจากรากฐานจิตใจที่สานถึงซึ่งกัน-

และกันอย่างแท้จริง" ส่วนศาสตร์สาขาต่าง ๆ เป็นเพียงสิ่งซึ่งคนเป็นผู้กำหนดจากการคิดและนำไปปฏิบัติ จนกระทั่งมีการแยกแยะออกไปเป็นแขนงต่าง ๆ

ในช่วงที่ผ่านมา ถ้าพิจารณาที่กระบวนการจัดการศึกษาย่อมพบว่า ห่างจากการใช้ความจริงจากตนเอง-สัมผัสกับความจริงจากอีกด้านหนึ่งมากขึ้น ทำให้ความคิดห่างจากสิ่งซึ่งธรรมชาติได้ให้มาอันมีกระบวนการอยู่ร่วมกันเป็นพื้นฐานรองรับ จึงทำให้แนวความคิดซึ่งควรจะมีทิศทางสอดคล้องกันกับความจริง จำต้องสวนทางกันปรากฏชัดเจนนั่นเป็นลำดับ

ดังนั้นถ้ามองที่ทิศทางของการเปลี่ยนแปลง แทนที่จะพบว่าประสบการณ์ซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้ธรรมชาติที่ควรจะมีโอกาสทวนกลับมาสนใจ เรียนรู้"ธรรมชาติซึ่งอยู่ในรากฐานตนเอง"อันควรถึงจุดที่เข้าถึงได้ระหว่างชีวิตคนยังไม่มากนัก เพื่อเป็นส่วนหนึ่งซึ่งมีผลร่วมกันสร้างสรรค์คุณภาพให้แก่สังคม กลับกลายเป็นว่าแม้ชีวิตจะล่วงเลยไปมากแล้วก็ยังไม่เข้าถึงไม่ได้ ดังกระแสที่สารภาพความจริงว่า **"คนที่แก้ปัญหาเศรษฐกิจได้จะต้องเรียนมาจากสาขาเศรษฐศาสตร์ และยังมีปริญญาสูง ๆ ก็ยิ่งเก่งมาก"** และรากฐานคนในสังคมที่ขาดการทบทวนย่อมมองข้ามความสำคัญของประสบการณ์เท่าที่ผ่านมาแล้ว จึงไม่รู้ว่ ความล้มเหลวในสังคมครั้งแล้วครั้งเล่า เกิดจากความคิดในลักษณะดังกล่าว

ถ้านำเอากระบวนการชีวิตและสังคมมาพิจารณาโดยใช้ต้นไม้สักต้นหนึ่งเป็นสมมติฐานในการเปรียบเทียบ ขอบขออนุญาตกล่าวว่า ผลทางเศรษฐกิจน่าจะเปรียบเทียบได้คือใบไม้ทั้งอ่อนและแก่รวมถึงทั้งขนาด เล็กและใหญ่ซึ่งกระจายเป็นธรรมชาติอยู่บนกิ่งก้านสาขา ผลพวงของเศรษฐกิจน่าจะหมายถึงใบไม้ทั้งหมดซึ่งอยู่บนต้น โดยที่ใบแก่ร่วงหล่นไปตามอายุไขและมีใบใหม่เกิดขึ้นมาอย่างอิสระ แต่ถ้าจะกล่าวถึง**"กระบวนการเศรษฐกิจ"** คงต้องมองด้วยทรรศนะซึ่งครอบคลุมต้นไม้ทั้งชีวิตและเน้นที่รากฐาน รวมถึงพื้นดินซึ่งเป็นที่รองรับต้นไม้ทั้งชีวิตให้สามารถดำรงความมีชีวิตชีวาอยู่ได้

ถ้านำทรรศนะดังกล่าวมาใช้มองที่คนกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ โดยเฉพาะเน้นที่กระบวนการในระดับพื้นดินบนพื้นฐานแนวคิดซึ่งมีรากฐานอิสระถึงระดับหนึ่ง น่าจะเข้าใจว่า รากฐานจิตใจคนกับพื้นดินและสรรพสิ่งทั้งหลาย โดยเฉพาะเน้นความสำคัญที่ชีวิตเพื่อนมนุษย์ ถือเป็นสิ่งซึ่งควรมีปรากฏเป็นเงื่อนไขอยู่ในส่วนลึกของรากฐานความรับผิดชอบของแต่ละคน โดยถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

ถ้ารู้ถึงคุณค่าของกันอย่างแท้จริงย่อมมีธรรมชาติที่ตระหนกอยู่เสมอว่า **"เงื่อนไขซึ่งแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจคนเป็นสิ่งที่กำหนดรูปลักษณะของพฤติกรรมที่นำไปปฏิบัติโดยคน รวมถึงทิศทางซึ่งมุ่งไปสู่ความดีงามหรือความชั่วร้าย และไม่ว่าจะนำไปทวนความสำเร็จหรือภาวะล้มเหลว ซึ่งเราทุกคนผู้เข้าใจถึงความจริงย่อมสามารถนำสั่งจรรยาดีกล่าว ใบไม้ให้บังเกิดผลได้ทุกเรื่อง ไม่ว่าใครจะผ่านการเรียนศาสตร์สาขาไหนมาแล้ว แต่ผู้ซึ่งผ่านการเรียนมาจากศาสตร์สาขาไหนก็ตาม ถ้าไม่อาจรักษาสภาพภายในรากฐานตัวเองไว้ได้ คงปล่อยให้อิทธิพลรูปแบบที่แฝงอยู่ในกระบวนการจัดการ ครอบงำรากฐานความคิดทำให้ขาดอิสระมากขึ้น เมื่อนำความรู้มาใช้ประโยชน์ มักมีแนวโน้มส่งผลสร้างปัญหาใหญ่ยิ่งหนักกว่าเก่า ทั้งที่สังคมไทยกำลังเผชิญปัญหาหนักยิ่งขึ้นในขณะนี้**

รากฐานจิตใจคน ไม่ว่าจะยากดีมีจนหรือมีปริญญาสูงต่ำแค่ไหนก็ตาม ถ้าตกอยู่ในสภาวะยึดติดยึดมั่นยึดติดทุกอย่าง เมื่อมีโอกาสนำไปปฏิบัติสิ่งใดก็ตามย่อมสร้างปัญหาเพิ่มขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ แต่ธรรมชาติดีย่อมมีสองด้าน ดังนั้นหลังจากนำไปปฏิบัติแล้ว ย่อมมีผลสนองตอบให้คนมีโอกาสเรียนรู้ความจริงจากผลกระทบโดยอีกด้านหนึ่งด้วย แม้บางเรื่องอาจจำเป็นต้องได้รับความเจ็บปวดอย่างหนัก

ทุกวันนี้มีกระแสการพูดถึงเรื่องราวของประชาธิปไตยกว้างขวางมากขึ้น แต่จากความจริงซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานที่รับเอาอิทธิพลรูปแบบเข้าไปแฝงไว้ค่อนข้างมาก คงปฏิเสธไม่ได้ว่า น่าจะเป็นประชาธิปไตยซึ่งอยู่บน

รากฐานภาวะยึดติดรูปแบบค่อนข้างลึกซึ้ง โดยที่พิสูจน์ได้จากกองศาของความขัดแย้งซึ่งเป็นสังขรณ์ของชีวิต ที่มีแนวโน้มรุนแรงยิ่งขึ้น จนทำให้หลายเรื่องไม่อาจสงบลงได้ภายในช่วงเวลาอันควร แม้เงื่อนไขเหล่านี้ก็มีคนในกลุ่มความคิดคล้ายกันเป็นฝ่ายกำหนดไว้เอง ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า×ลที่ปรากฏมีแนวโน้มสร้างปัญหาเพิ่มขึ้น แต่ธรรมชาติจากทั้งสองด้านก็ย่อมส่งผลสะท้อนกลับมากกระทบ ทำให้แต่ละคนจำต้องเรียนรู้ความจริงเป็นสังขรณ์ด้วยเช่นกัน

ทุกวันนี้มีกระแส"การพูด"เรื่องประชาธิปไตยกว้างขวางมากขึ้น ดังเช่นประเด็น"การกระจายอำนาจ" และมีอีกประเด็นหนึ่งซึ่งในอดีตเคยได้ยินเป็นครั้งคราวคือ "การถ่ายกระแสอำนาจจากค้ำล่างสู่ค้ำบน" แต่ประชาธิปไตยที่เน้นการพูดมากกว่า ย่อมขัดกับความจริงของชีวิตคน ในเมื่อหลักธรรมได้ล้าดับความสำคัญไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า"การนำปฏิบัติควรอยู่ที่เหนือการพูด" หรือถ้าจะให้ชัดเจนยิ่งขึ้นควรขยายความต่อไปอีกว่า"ปฏิบัติได้แล้ว ช่วยให้ผู้รู้แล้วจึงนำมาพูด" ซึ่งถ้ากระทำได้อย่างถูกต้องโดยธรรมชาติในตัวเองให้พูดจากใจจริง

ดังนั้นการปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการที่มีเหตุผลป้องกันกระแสเงื่อนไขจากภายนอกที่เข้าไปแอบแฝง

เมื่อพบว่าเน้นอยู่กับการพูดมากกว่าย่อมอ่านได้ว่า เป็นเพราะภายในรากฐานมีภาวะยึดติดสูงเกินเหตุและผล แม้ขณะที่สังคมกำลังเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำอย่างหนัก ก็สะท้อนให้เห็นภาพการพูดโทษภาวะเศรษฐกิจของโลกมากกว่าการมองปัญหาซึ่งเกิดจากตัวเองที่ควรจะเน้นความสนใจลงปฏิบัติอย่างจริงจัง แม้ปากจะบอกว่าทำเพื่อประชาชนหากเป็นจริงย่อมเน้นคนระดับล่างซึ่งเป็นพื้นฐาน

ในเมื่อทุกสิ่งมีสองด้านอยู่ร่วมกัน ดังนั้นถ้าเน้นการพูดมากย่อมลดความสนใจนำปฏิบัติลงไปอย่างสอดคล้องกันกับเหตุและผล เราจึงพบสังขรณ์ว่า คนในสังคมขาดการเอาจริงเอาจังกับการปฏิบัติมากขึ้น ยิ่งขึ้นไปมีอำนาจระดับสูงจะนิยมใช้คำว่าสั่งการแล้ว"ชัดเจนยิ่งขึ้น หรือที่ในอดีตเรียกกันว่า"นิยมการขึ้นนิ้ว"ให้ลูกน้องทำจนเป็นนิสัย และไม่ว่าจะไปไหนมักนิยมสั่งทอกระแสเก่าโดยให้ผู้อยู่ภายใต้อำนาจมายืนต้อนรับและ เคารพเป็นแถว

พฤติกรรมที่เน้นความสำคัญของการนำปฏิบัติเป็นอันหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกันกับสังขรณ์ของชีวิตมนุษย์ทุกรูปทุกนาม จึงนำไปใช้ได้ผลกับทุกลักษณะของสังคม ไม่ว่าจะเป็นระหว่างพ่อแม่กับลูก ครูกับศิษย์ หัวหน้างานกับผู้อยู่ภายใต้ กระทั่งถึงผู้บริหาร ไระเทศกับ ไระชาชน หากมองเห็นหลักธรรมดังกล่าวได้จากใจจริงและนำมาอ่านถึงความจริงซึ่งสะท้อนออกมาจากสังคมปัจจุบันจะพบว่า ภาพเหล่านี้หายไปแทบจะไม่เหลืออยู่อีก

ดังจะพบได้จากกรณีที่พ่อแม่ทิ้งลูกหลานไว้ให้โทรทัศน์และเครื่องเล่นเกมเป็นที่เลี้ยง โดยอ้างว่าจะต้องออกไปหาเงินมาเลี้ยง แต่ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือ การวิ่งไปเที่ยวได้เกาะแข่งเกาะชาผู้มีอำนาจเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์แห่งตน แม้ทำทุกรูปแบบเพื่อให้ตัวเองได้มาซึ่งอำนาจ ส่วนผู้ที่มีอยู่แล้วก็ต้องการให้ได้มีสูงขึ้นไปอีก หากมองเห็นเหล่านี้ให้มีโอกาสรู้ถึงปัญหาได้ชัดเจนน่าจะเน้นไปยัง"ประเด็นสำคัญคือขาดความมั่นคงอยู่บนรากฐานจริงของตัวเอง" เพราะผู้ที่รู้ถึงความสำคัญของสิ่งนี้ย่อมมีลักษณะที่เห็นได้คือ "แม้ตัวจะต้องอดตายก็ไม่ยอมนำสิ่งใดมาอ้างถึงเหตุผลเพื่อหวังแก้ตัว"

ศักดิ์ศรีของมนุษย์ไม่ได้อยู่ที่ยศศักดิ์และชื่อเสียงซึ่งมีผู้อื่นนำมามอบให้ หากอยู่ที่ความเป็นตัวของตัวเอง โดยแท้ ดังเช่นคำกล่าวที่มีการนำมาอ้างความสำคัญว่า"เสียชื่ออย่าเสียศักดิ์" ซึ่งน่าจะหมายถึงการไม่ยอมสูญเสียความจริงที่ควรมีอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง

การปฏิเสธความจริงจนกระทั่งกลายเป็นนิสัยยังเป็นคนในระดับบนจะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น มีเหตุผลสัมพันธ์ถึงการมองปัญหาต่าง ๆ ด้วยทิศทางออกจากตัวเอง แม้ขณะที่กำลังเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจอย่างหนัก ซึ่งผู้คนที่สัมผัสอยู่กับพื้นดินทั่ว ๆ ไปรู้สึกกันอย่างกว้างขวาง ได้สะท้อนให้เห็นภาพการพูดออกมาในลักษณะที่ว่า"ทุกอย่างยังคงปรกติดีบ้าง และมักโทษสิ่งซึ่งอยู่นอกตัวเองบ้างคงเช่น เป็นเพราะภาวะเศรษฐกิจของโลกมากกว่าบ้าง"

แทนที่จะหวนกลับมามองปัญหาที่ยังรากฐานตัวเอง และสานความรู้สึกลงถึงคนในสังคมซึ่งอยู่ร่วมท้องถิ่นกับตน ซึ่งความหวังที่แท้จริงควรเน้นที่ด้านนี้ และนำไปปฏิบัติอย่างสอดคล้องกันกับหลักธรรมซึ่งชี้แนะไว้ว่า **"จงทำดีที่สุด"** อันเกิดจากการรู้ตนเองโดยแท้ แต่เมื่อเน้นการมองไปสู่ด้านตรงข้ามย่อมทำให้ขาดความจริงใจที่จะปฏิบัติด้วยจิตสำนึกรับผิดชอบให้ผู้มีโอกาสสัมผัสสามารถรู้สึกได้จากธรรมชาติ

ในขณะที่สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำลงไปเรื่อย ๆ แต่เราก็คงไม่อาจนำเอาคำพูดที่ขาดการยอมรับความจริงของคนส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในอำนาจระดับสูงมาเป็นเกณฑ์ให้เชื่อถือได้ มีประเด็นสำคัญอย่างหนึ่งชวนให้วินิจฉัยว่า น่าจะเป็นเพราะ **"ขาดการเห็นคุณค่าของชีวิตคนในระดับกลางและเยาวชนคนรุ่นหลังซึ่งถือเป็นพื้นฐานสังคมตามเหตุและผล โดยที่คนกลุ่มนี้ถือเป็นศูนย์รวมพลังทางเศรษฐกิจอย่างสำคัญ"** จึงทำให้เน้นคิดแก้ไขปัญหาโดยกำหนดกรอบตัวเองไว้เพียงที่คนระดับบน อีกทั้งยังมองด้วยทิศทางออกจากตัวเอง

ทั้ง ๆ ที่กลุ่มคนค้ำกลางค่างก็มีชีวิตและจิตวิญญาณ ซึ่งควรได้รับความสนใจเน้นพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ อันถือว่ามีความจำเป็นที่จะต้องให้โอกาสเรียนรู้อย่างอิสระ ซึ่ง ณ จุดนี้ น่าจะเกิดจากการที่ผู้มีอำนาจตระหนักได้ด้วยตนเองแล้วว่าคือพลังพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจโดยแท้ ปัญหาปัจจุบันจึงเกิดจากคนส่วนนี้ถูกมองข้ามไปอย่างไร้ความหมาย แม้อาจเห็นพฤติกรรมนำไปปฏิบัติทำให้อ่านได้ว่า **"ขาดความจริงใจ"** จึงมองเห็นภาพสะท้อนซึ่งอ่านได้ว่าเป็นเพียงผิวเผินหรือ **"มายาภาพ"**

ดังที่พบภาพการแก้ไขปัญหาในลักษณะ **"นิยมสั่งการ"** และ **"กรีกครายในลักษณะขี้นิวให้ลูกน้องทำ"** รวมถึงการหาทางออกด้วยวิธี **"มุ่งเอาจริงเอาจังกับการแก้ไขกฎระเบียบ"** ซึ่งจริง ๆ แล้วก็คือภาวะหลีกเลี่ยงการนำตัวเองลงปฏิบัติร่วมกับคนระดับกลางอย่างสนิทใจเป็นธรรมชาติ ซึ่งช่วยให้ธรรมชาติจากทั้งสองฝ่ายสานถึงกันได้ด้วยตัวของมันเอง

ในปัจจุบัน เราจึงยังคงพบกับภาพของการปล่อยปละละเลยให้มีกระแสวิกฤตและใช้คนระดับกลางเป็นเครื่องมือสนองผลประโยชน์ของคนระดับที่เหนือกว่ากว้างขวางมากขึ้น ดังจะพบตัวอย่างซึ่งเห็นได้ชัดเจนคือ **"การอพยพแรงงานจากภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นพื้นฐานทั้งในค้ำวัฒนธรรมท้องถิ่นและเศรษฐกิจ ไปสู่แรงงานอุตสาหกรรมซึ่งมีชนค้ำถิ่นครองอิทธิพลเหนือกว่า"**

ซึ่งหากมีความจริงใจทุกสิ่งย่อมแก้ไขได้ทุกเรื่องจากรากฐานตัวเอง โดยเนื้ที่เหตุคือ **"การละความอยากเริ่มต้นจากคนในระดับสูงก่อน"** ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมแก้ไขได้จากรากฐานจริงด้วยตัวเองเป็นธรรมชาติ เริ่มต้นจากปากที่ไม่สูญ แถมทุกคนยังพึ่งพาอาศัยได้อย่างอิสระโดยไม่จำเป็นต้องรังแกกันเอง การจรรยาจรจะลดภาวะวิกฤตเพราะคนในชนบทจะชลออันตรายการอพยพเข้าเมือง การศึกษาก็จะกระจายอย่างถึงรากฐานเป็นธรรมชาติ แม้การคิดใช้อำนาจกับเพื่อนมนุษย์ก็จะปรับเปลี่ยนมาอยู่ในสภาพที่ **"มีอำนาจแต่ไม่ต้องใช้อำนาจมากขึ้น"** เพราะแรงศรัทธาจากคนระดับกลางด้วยความจริงใจมีมากขึ้น

หากเข้าใจความจริงว่า **"การปฏิบัติจากรากฐานความจริงใจคือพื้นฐานสำคัญที่สุดของวิถีทางแก้ไขปัญหา"** ซึ่งไม่เพียงปัญหาเศรษฐกิจเท่านั้น หากมีผลกับทุกเรื่อง เนื่องจากเหตุของทุกสิ่งอยู่ในรากฐานคนเป็นสังขารและความจริงใจถ้าเข้าไปอยู่ในรากฐานเป็นธรรมชาติย่อมนำไปปฏิบัติอย่างผสมกลมกลืนกับคนระดับกลางอย่างมีความสุข จึงปลอดจากเงื่อนโซ่ที่สะท้อนให้เห็นว่า จะกระทำก็ต่อเมื่อมีตำแหน่งและอำนาจ หรือไม่ก็เพื่อหวังให้คนอื่นเป็นเครื่องมือสนับสนุนตนให้ขึ้นไปมีอำนาจเท่านั้น

ดังจะพบกับภาพความจริงในปัจจุบัน ดังที่คนระดับกลางมักพูดกันว่า **"เมื่อต้องการหาเสียงจึงมาให้เห็นหน้า"** แม้ครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาก็ละทิ้งลูกศิษย์และมีนิสัยแก้ตัวว่า **"ทุกวันนี้สอนด้วยเครื่องมือไฮเทคไปแล้ว"** หากอ่านถึงพฤติกรรมได้ละเอียดย่อมพบว่า **"ขาดจิตสำนึกที่ผูกพันอยู่กับศิษย์"** แม้ผู้บริหารสถาบันการศึกษา ก็ยังทำให้เขา-

ชนซึ่งสมควรรับผิดชอบ **ไม่รู้จักหน้าค่าตาว่าเป็นอย่างไร**" หากมีอีกด้านหนึ่งคือ มักไปปรากฏตัวในที่อื่น ๆ และมีข้ออ้างสุดแต่ใครจะเห็นว่าอะไรเหมาะสม ล้วนสะท้อนให้เห็นมายาภาพซึ่งสะท้อนผลทำให้สังคมจำต้องสูญเสียสมดุลระหว่างสองด้านซึ่งควรจะร่วมกันอย่างมีเหตุมีผลบนพื้นฐานธรรมจักร

ถ้าให้ความสำคัญแก่คนระดับล่างและไม่ถูกเขวาชนจากใจจริงย่อมหยั่งรู้ถึงสังขรณ์ว่า ทุกคนมีจิตวิญญาณ จึงมีความศรัทธาในธรรมชาติของคนซึ่งนอกเหนือไปจากตัวเองด้วย และคงไม่บังคับค้ายที่จะนำปฏิบัติโดยรักที่จะลงร่วมปฏิบัติงานด้วยอย่างเป็นธรรมชาติ และเมื่อมีความสุขย่อมสามารถทำได้อย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งรู้จักแบ่งเวลาอย่างผู้รู้เหตุรู้ผล ย่อมช่วยให้คนระดับล่างมีขวัญกำลังใจ และสะท้อนพลังอำนาจศาลออกมาปรากฏเป็นประโยชน์แก่สังคมสู่แนวทางสร้างสรรค์ ซึ่งในอดีต ลักษณะของการบริหารในกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยทำให้เกิดภาวะสูญเสียหนักขึ้น จนกระทั่งทำให้เศรษฐกิจมาถึงช่วงวิกฤตหนัก อีกทั้งลึกซึ้งถึงรากฐานท้องถิ่นแล้ว

ทุกวันนี้มีของจริงซึ่งสะท้อนออกมาปรากฏให้เห็นได้ชัดเจน เสมือนคำสารภาพจากธรรมชาติ นับตั้งแต่การเรียกร้องให้กระจายอำนาจ ซึ่งจริง ๆ แล้วคืออำนาจปลอม หรืออาจกล่าวได้ว่า **"อำนาจซึ่งอยู่ภายใต้รากฐานอำนาจนิยม จึงมีการใช้แผ่นกระดาษและตัวอักษรเป็นสื่อ แทนการใช้สื่อในด้านจิตใจซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติที่แท้จริง"** กับเน้นการปฏิบัติที่อยู่เหนือแผ่นกระดาษและใช้นิวซี รวมถึงฝักปากซึ่งมุ่งทิศทางออกจากตัวเอง ทำให้อ่านได้ถึง **"ความอยากซึ่งเป็นความจริงแฝงอยู่ในรากฐาน"**

หากปฏิบัติได้ ย่อมเกิดศูนย์รวมใจอย่างเป็นธรรมชาติ ให้คนส่วนใหญ่ไม่ว่ายากดีมีเงินและมีฐานะสูงต่ำแค่ไหน เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันจากรากฐานความรู้สึกให้ถือเป็นความหวังได้อย่างจริงจัง ไม่เช่นนั้นแล้วสังคมที่เราอาศัยอยู่และควรมีส่วนร่วมกันรับผิดชอบ คงต้องดิ่งลงไปเรื่อย ๆ อีกทั้งรวดเร็วยิ่งขึ้นไม่ว่าคนกลุ่มไหนจะขึ้นไปครองอำนาจ และแม้กฎระเบียบจะถูกนำมาเขียนใหม่ให้ช่วยดูแลคนไทย

สิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดหาใช่ว่าจะตีกรอบไว้ว่า หมายถึงบุคคลที่ขึ้นไปครองอำนาจของรัฐเท่านั้น เพราะสังขรณ์ของชีวิตคนซึ่งสัมพันธ์อยู่กับอิทธิพลวัตถุเป็นสิ่งปราศจากกรอบ ดังนั้นคำว่า **"อำนาจ"** จึงน่าจะหมายความได้ทุกรูปแบบ นับตั้งแต่การมีทรัพย์สินเงินทองกระทั่งมีอำนาจในด้านการจัดการศึกษารวมถึงระดับปริญญาชั้นสูง ซึ่งทุกคนย่อมมีสิทธิแสดงออกกับอีกด้านหนึ่งย่อมสะท้อนให้สัมผัสได้ ถ้ายังคงเป็นเช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ สังคมก็ถึงต้องถึงจุดสังขรณ์ซึ่งมีการชำระล้างตัวเองมิวันใดวันหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นไม่ว่าเร็วหรือช้า ซึ่งก็คงมีคนเห็นแก่ตัวออกมาแตกต่างกันว่า **เรายังดีกว่าประเทศอื่น"**

"ภาพซึ่งควรถือเป็นแบบอย่างที่ดีให้เห็นได้ เนื่องจากอยู่ที่สูงสุด" ซึ่งในช่วงหลัง ๆ ผู้เขียนมักนำมากล่าวเป็นครั้งคราวด้วยความมั่นใจ แต่ก็หาใช่ว่าคนคิดจะอาจเอื้อมขึ้นถึงที่สูงไม่ ก็คือ ในหลวงพระองค์นี้ท่านทรงสนพระทัยเรียนรู้ธรรมะและทรงรู้ได้อย่างลึกซึ้ง เนื่องจากทรงนำปฏิบัติได้อย่างเด่นชัดมาก โดยที่อ่านได้อย่างต่อเนื่องกันมาโดยตลอดว่า **"พระบาททั้งสองข้างของพระองค์ท่านสัมผัสพื้นดินอยู่เสมอ อีกทั้งยังไม่แสดงให้ใครเห็นถึงความรู้สึกเหงาเหงาหรือห่อหุ้ม"** เนื่องจากตามหลักความจริงแล้ว **"บุคคลผู้รู้คุณค่าของพื้นดินและชีวิตคนระดับล่างย่อมเป็นผู้เข้าถึงธรรมะอย่างเป็นธรรมชาติ จึงทำงานอย่างมีความสุข"**

แต่ผู้ที่เข้าเฝ้าเพื่อรับกระแสใส่เกล้า ๆ ส่วนใหญ่ก็คงปฏิบัติไปตามพิธีการ เพราะเกือบจะทั้งหมดไม่เคยสะท้อนการปฏิบัติจากใจจริงให้เห็นชัดว่า สามารถสื่อถึงกระแสพระราชดำรัสได้ นอกจากเมื่อไหร่ต้องการใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์แห่งตนซึ่งทุกคนย่อมเห็นได้เอง

สังขรณ์ได้พิสูจน์ไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า ถ้าบุคคลใญ่ปฏิบัติได้จากใจจริง ไม่ว่าจะระหว่างช่วงซึ่งคนยังมีชีวิตอยู่ หรือแม้ชีวิตกำลังจะจากไปตามกระแสแห่งกรรม ย่อมมีรากฐานหยั่งลงลึกซึ้งถึงความสุขที่แท้จริงได้เสมอ.